

FIRST LANGUAGE TURKISH

0513/01

Paper 1 Reading

May/June 2016

INSERT

2 hours

READ THESE INSTRUCTIONS FIRST

This Insert contains the reading passages for use with the Question Paper.

You may annotate this Insert and use the blank spaces for planning. This Insert is **not** assessed by the Examiner.

ÖNCE BU YÖNERGEYİ OKUYUNUZ

Bu ek, soru kitapçığı ile birlikte kullanılacak okuma parçalarını içermektedir.

Bu ekin üzerine notlar alabilir, boş kısımlarını taslak yapmak için kullanabilirsiniz. Cevaplarınızı bu eke **yazmayınız**.

This document consists of **5** printed pages and **3** blank pages.

Metin A'yı okuyunuz ve sonra 1. soruyu soru kitapçığında cevaplandırınız.

METİN A

“Arkeoloji” sözcüğünün sözlükteki karşılığı “kazı bilimi”dir. Bu çok pratik isim, hemen akla dünyadaki ünlü arkeolojik kazı alanlarını getiriyor. Örneğin, Çorum’da, Hitit’in başkenti Hattuşa, Şanlıurfa’da, dünyanın en eski tapınağı Göbeklitepe. Dünyaya açılacak olursak Peru’da, İnkaların en güzel yapılarından Machu Picchu, İtalya’da, MS 76’da Vezüv’ün külleri altında kalan Pompei ve daha niceleri.... Arkeologlar sürekli bir yerleri kazıyorlar; düşünsenize yalnızca Türkiye’de her yıl 500’ün üstünde arkeolojik çalışma yapılıyor.

5

Kazı bilimciler geçmiş medeniyetlerden kalan, zamanın çeşitli şekillerde örttüğü, yiyecek, çanak, çömlek, bina, araç, gereç, takı, heykel, resim gibi insanın günlük yaşamına girmiş şeylerin kalıntılarını bilimsel yöntemlerle inceleyip, elde ettikleri bilgilerle geçmişten yeniden canlandırmaya çalışıyorlar. Amaçları insanoğlunun hangi deneyimlerden geçtiğine bakıp günümüzü daha doğru yorumlayabilmek, geçmişten ders çıkarabilmek. Bir bakıma tarihçilerinkine benziyor ama arkeologların bilgi kaynakları, devlet kayıtları, mektuplar, anılar ve ticari dokümanlar gibi yazılı belgeler değil, çoğunlukla yer üstünde ya da toprak altında zamanın gizlediği nesnelere.

10

Tarihe gömülmüş medeniyetlerden kalan nesnelere tutkulu bir ilgi duyan insanlar hep olmuştur. Örneğin Babil Kralı Nabonidus MÖ 6. yy’da saltanatının büyük kısmını Arabistan kumlarında tapınak ve antik nesnelere arayarak geçirmiş. Çin İmparatoru Huizong MS 1100 yıllarında, dönemine göre antika olan kase ve kapların bir kataloğunu yaptırmış. 17. yy’dan itibaren Türkiye, Mısır, Yunanistan gibi tarihi bakımdan zengin yerlerde kazı yapan arkeologları ve kazılara parasal kaynak sağlayıp, çıkan eserleri kişisel koleksiyonlarında sergileyen zenginleri görüyoruz. Ancak arkeolojinin bir bilim dalı olarak kabul edilmesi 20. yüzyıla doğru olmuş. Osmanlı İmparatorluğu da bu konuda ilk önemli adımı 1869’da Müze-i Hümayunu* kurarak atmış. 29 yıl bu müzenin müdürlüğünü yapan Osman Hamdi Bey, döneminde ilk Türk kazılarını başlatmış, Bergama, Nemrut Dağı, Muğla Hekate Tapınağı gibi ören** yerlerinde gerçekleştirdiği kazılarla müzenin koleksiyonunu çarpıcı bir hızla geliştirmiş, Osmanlı topraklarında bulunan eserlerin yurt dışına çıkarılmasını engelleyen “**1883 Asar-ı Atika Nizamnamesi**” ni bizzat kaleme almıştır.

15

20

25

Peki ama arkeologlar nereyi kazacaklarına nasıl karar veriyorlar? Yunanistan’daki Partenon, Mısır’daki Giza piramidi, Türkiye’deki Efes gibi bazı arkeolojik alanlarda yapıların bir kısmı zaten görülebiliyor fakat bunlar çok az. Bazıları rastlantı sonucu ortaya çıkıyor; örneğin Firavun Ramses’in mezarının, keçisini arayan bir Mısırlının ayağının takılması sonucu bulunması. Bazen, İstanbul’da Marmaray metrosunun inşaatında ortaya çıkan ve erken Bizans Dönemi’nin en büyük limanı olan Theodosius Limanı örneğindeki gibi, bir inşaat kazısı, arkeolojik kazıya dönüşüyor. Kutsal kitaplarda adı geçen yerler, mitoloji ve efsaneler de arkeologlara ilham vermiştir. Ama tam olarak nerenin kazılmasının gerektiği ancak uzun araştırmalarla belirlenebiliyor. İngiliz arkeolog Howard Carter, Mısır Firavunu Tutankamon’un bir mezarı olduğunu biliyordu ancak doğru noktayı bulabilmek için Krallar Vadisinde yedi yıl tonlarca toprakeledi.

30

35

Günümüzde arkeologlar fen bilimcilerle birlikte çalışıyor ve belli alanlarda uzmanlaşmayı tercih ediyorlar. Kimileri yalnızca sınırlı bir dönemle ilgileniyor, örneğin hiç bir türden yazılı kayıt olmayan, “Tarih Öncesi” diye adlandırılan dönem, ya da Eski Mısır, Eski Yunan ve Roma dönemi gibi. Bazı arkeologlar yerleşim yerlerinin yakınlarında bulunan hayvan kemiklerine ve yiyecek artıklarına bakarak insanların nasıl beslendiklerini, insan kemiklerine bakarak vücutlarını nasıl kullandıklarını anlamaya çalışıyorlar. Örneğin MÖ 8000 yıllarında Suriye’nin köylerinde tahıl yetiştirildiğini ve bu tahılları kadınların diz çökme pozisyonunda öğüttüğünü, kadın iskeletlerinin dizlerindeki yıpranmadan ve yiyecek ve kap kalıntılarında anlayabiliyorlar. Teknoloji ve arkeoloji bilimi geliştikçe kazılarla ilgili çok şey de değişiyor. Artık her kazının geçmişten çok önemli bilgiler taşıyan bir alanı tahrip etme tehlikesi taşıdığı biliniyor. Antik dünyanın 7 harikasından biri sayılan ve şu anda içi kırık sütunlarla dolu Bodrum’daki Mousolos’un anıt mezarında olduğu gibi, birçok kazı alanı ne yazık ki bir kaç gösterişli heykel ya da hazine bulmak umuduyla yıllarca yağmalandı,

40

45

yağmalanan eserler de bizzat o kazıyı yapan arkeologlar ya da kazıyı finanse eden zenginlerin eliyle Avrupalı ve Amerikalı zengin entelektüellerin özel koleksiyonlarına ve müzelere taşındı. Dahası, bu özensiz kazılar nedeniyle bazı çok kıymetli bilgileri ebediyen kaybettik! Neyse ki günümüzde arkeologlar bir kazıya başlamadan önce yoğun bir ön araştırma yapıyorlar. Hava fotoğrafları, radar, manyetik sensörler, dedektörler*** gibi araçlarla daha küçük ebatlı kazılar yapabiliyor, hatta bazı bilgilere hiç kazmadan ulaşabiliyorlar. Aşırı sanayileşmenin yan etkilerini ve arkeolojinin sağlayabileceği bilgileri gören bilim dünyası ise artık gözlerini geçmişe çevirdi. Modern arkeologlar, kazılarından hem geçmişi hem de günümüzün ve geleceğini gördükleri yeni sorunların çözümünü çıkarmaya çalışıyorlar. 50 55

***Müze-i Hümayun** – İmparatorluk Müzesi

****ören yeri** – Tarihi kalıntıların bulunduğu yer

*****dedektör** – Gaz, mayın, radyoaktif mineral, manyetik dalga vb.ni bulmaya, tanımaya yarayan cihaz, algılayıcı

Metin B'yi okuyunuz ve sonra 2. soruyu soru kitapçığında cevaplandırınız.

METİN B

ARKEOLOJİNİN ÜNLÜLERİ

HALET ÇAMBEL 1916–2014

Halet Çambel Sorbon Üniversitesi'nde 3 yıl arkeoloji öğrenimi gördü; ayrıca Hititçe ve eski İbranice öğrendi. Hattuşa'nın bulunduğu Boğazköy'de, stajyer olarak başladığı kazıları hayatı boyunca sürdürdü. 1946'da Kayseri-Adana arasındaki bölgede Hitit eserlerini inceleyen Profesör Bossert'in ekibinde yer alan Halet Çambel'in kariyerindeki dönüm noktası, o çalışmada ekibin Osmanlıya yakınlarında Karatepe bölgesindeki kalıntılara ulaşmasıyla oldu. Araştırma ekibi Karatepe'de Hitit hiyeroglifleri ve Fenike yazısının bir arada kullanıldığını gördü. Yazıtlar bu güne kadar bilinen en uzun çift dilli metinlerdi. Fenike yazısı zaten tercüme edilebildiği için, bu keşif Hitit hiyerogliflerinin de çözülebilmesini sağlamıştı. İşte o yazılardan bir örnek:

5

“Adanava kralı ben Asitivadas'ım. Güneş İlahı'nın adamı, Fırtına Tanrısı'nın kulu, Avarikos'un büyük yaptığı Adanava memleketini, doğusuna, batısına genişlettim. Komşu krallarla iyi geçindim. Karşı gelenleri ayağımın altına aldım, ezdim. Bolluk ettim. Açları doyurdum, huzur ve güveni sağladım. Silahlı erkeklerin gezemediği bu yerlerde genç ve güzel kadınların yalnız başlarına yün eğirerek huzur ve güven içinde gezmelerini sağladım. Kim benim yaptığım bu kaleyi ve kapıyı yıkar, bu nizamı bozarsa Tanrı belasını versin. Yalnız benim adım ölümsüzdür, güneş ve ay gibi”.

10

15

Halet Çambel'in büyük rol oynadığı diğer önemli işlerden birkaçını şöyle sıralayabiliriz. Karatepe Höyüğünde Türkiye'nin ilk Açık Hava Müzesinin kurulması, 1950'de İstanbul Üniversitesinde Prehistorya Anabilim Dalının kurulması, 1976'da Tubitak'a bağlı bir Arkeometri* Ünitesi kurulması, Keban Barajı'nın yapımıyla su altında kalacak olan alanların taranması için 1966'da başlayan çalışmalara öncülük etmesi, Adana, Hatay ve İçel bölgelerinde kapsamlı bir eski eser taraması yapılması ve ören yerlerinin haritalara işlenmesi.

20

Halet Çambel ekiplerini çoğunlukla öğrencilerinden oluşturur, onların, hem ören yerlerinin tarihini, hem de o ören yerlerinin bugünkü sakinlerini** tanımlarını, onlarla birlikte çalışmalarını isterdi.

2005 yılında Hollanda devletinin kültür ve kalkınmaya hizmet edenlere verdiği Prens Claus Ödülü'nün ve 2010 yılında T.C. Kültür Bakanlığı tarafından verilen Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'nün sahibi olmuştur.

25

AUSTEN HENRY LAYARD 1817–1894, HORMUZD RASSAM 1826–1910, GEORGE SMITH 1840–1876

Londra'dan amcasının önerisiyle Sri Lanka'da avukatlık yapmak amacıyla yola çıkan Layard, birlikte seyahat ettiği arkadaşını deniz tuttuğu için kara yoluyla gitmeye karar verir. Musul bölgesine geldiklerinde gördüğü höyükler*** ona Nuh Peygamberin soyundan geldiğine inanılan ve Asur medeniyetinin kurucusu olan Nimrud'u hatırlatır. Zaten Mezopotamya kültürünü çok merak eden Layard, Sri Lanka planını bırakıp İstanbul'a gider. İngiltere Büyükelçisi ona iş verir ve bu sayede Osmanlı İmparatorluğu topraklarında bol bol seyahat eder ve bilgi toplar. Birkaç yıl sonra büyükelçi ona bir arkeolojik kazı başlatması için gerekli parayı verince Layard işe koyulur. Bu arada bir Fransız arkeolog Musul yakınlarındaki bir höyüğü kazmış ve kutsal kitaplarda adı geçen Asur medeniyeti gün ışığına çıkmaya başlamıştır. Ancak arkeolojinin çoğunlukla tahminlere bağlı olduğu o günlerde çok az arkeolog Layard kadar şanslı olmuştur. Aynı günde iki Asur kralının saray kalıntılarına ulaşan Layard'ın iki görkemli heykeli British Museum'a göndermesinden sonra artık parasal destek oradan gelmektedir. Kazı alanı, bugün

30

35

British Museum'ın Asur Salonunun büyük bir kısmını dolduran insan başlı, kanatlı aslanlar, atlar, boğalar, atlı arabalar gibi Asurluların inançlarını, kullandıkları nesnelere ve yaşam biçimlerini yansıtan kabartmalar, heykeller ve çivi yazılı tabletlerle doludur. Layard arkeolojiyi bıraktıktan sonra ona asistanlık yapmış olan Musul doğumlu Hormuzd Rassam, aynı yerde devam ettiği kazılarda Asur'un son krallarından Ashurbanipal'in, çivi yazısıyla yazılmış, tarih, tıp, fen ve edebiyat konularında 25 bin tableten oluşan, bugün bile bilim adamlarının üstünde çalıştığı muhteşem kütüphanesine ulaşır. Ne Layard ne de Rassam çivi yazısını okuyabilirler ama gün ışığına çıkarttıkları eserlerle arkeolojinin ünlüleri arasına girmişlerdir. 25 yıl sonra 1872'de George Smith adlı bir düşünür tabletlerin dilini çözer ve dünya Babil ve Asurluların yaratılış destanının kahramanı Gılgamış'la tanışır. İncil'den 2000 yıl önce yazılmış bu tabletlerin 3000 satır tutan bir bölümünde bir tufan hikayesi vardır ki bütün kutsal kitaplarda geçen Nuh tufanının hemen hemen aynısıdır. Böylece Smith de arkeolojinin ünlüleri listesine girmiş olur.

***Arkeometri**, insanlığın kültür tarihini anlamada arkeologlara yardımcı olabilmek için antik eserlerin ve nesnelere pozitif bilim yöntemleriyle incelenmesidir. Arkeometri, fen bilimleri ile arkeolojinin ilişkisidir de denebilir

****sakin** Bir yerde oturan

*****höyük** Tarih boyunca türlü nedenlerle yıkılan yerleşme bölgelerinde, yıkıntıların üst üste birikmesiyle oluşan ve çoğu kez içinde yapı kalıntılarının gömülü bulunduğu yayvan tepe

BLANK PAGE

Permission to reproduce items where third-party owned material protected by copyright is included has been sought and cleared where possible. Every reasonable effort has been made by the publisher (UCLES) to trace copyright holders, but if any items requiring clearance have unwittingly been included, the publisher will be pleased to make amends at the earliest possible opportunity.

To avoid the issue of disclosure of answer-related information to candidates, all copyright acknowledgements are reproduced online in the Cambridge International Examinations Copyright Acknowledgements Booklet. This is produced for each series of examinations and is freely available to download at www.cie.org.uk after the live examination series.

Cambridge International Examinations is part of the Cambridge Assessment Group. Cambridge Assessment is the brand name of University of Cambridge Local Examinations Syndicate (UCLES), which is itself a department of the University of Cambridge.